

ARHIMANDRITUL
ATHANASIE MYTILINEOS

Despre facerea omului

(Antropologia creștină)

Cateheze la *Cartea Facerii*

II

Traducere din limba greacă
Prof. Ivan Dumitru

editura
Σοφία

București

În loc de prolog

Cu harul și cu binecuvântarea Sfântului Dumnezeu în Treime, frăția mănăstirii noastre oferă pleromei Bisericii cel de-al doilea volum al *Catehezelor* înregistrate pe bandă magnetică ale fericitului stareț Athanasie, referitoare la antropologia creștină și care au avut ca bază primele trei capitole ale cărții *Facerii*.

Ne dorim ca citirea și studierea acestui volum să-i zidească duhovnicește pe cititori și să le întărească viața cea întru Hristos.

Consemnăm faptul că limbajul catehezelor fericitului stareț este actualizat, astfel încât să poată fi înțeles și de generația contemporană.

Mulțumim tuturor aceluia care, cu multă râvnă și în orice chip, au contribuit la pregătirea pentru tipar și a acestui al doilea volum al *Catehezelor la Facere*. Domnul să-i binecuvânteze!

Mai 2018

Cuvânt înainte

Starețul Athanasie Mytilineos este un autor deja cunoscut publicului cititor din România, în special datorită renumitelor sale *Cateheze la Apocalipsă*, pe care am avut bucuria să le traducem integral în limba română. Însă activitatea misionară și catehetică a părintelui Athanasie nu s-a limitat doar la tâlcuirea *Apocalipsei*, ci este una extrem de cuprinzătoare, așa cum am amintit și în prezentarea catehezelor sale la *Apocalipsă*. Ne-au rămas de la el, înregistrate, peste trei mii cinci sute de cateheze pe teme teologice de interes general, dar și tâlcuiri ale multor cărți biblice, între care și tâlcuirea cărții *Facerii*, mai exact, a primelor trei capitole ale acestei cărți. De ce această alegere? Pentru că aici este consemnată descoperirea dumnezeiască cu privire la facerea lumii și a omului. Aceste două teme au fost abordate de părintele Athanasie la cererea unor elevi de liceu, din dorința lor de a înțelege care este poziția Bisericii în legătură cu aceste două subiecte, dar și pentru lămurirea unor provocări ivite din propagarea în școală a unor teorii atee cu privire la apariția lumii și a omului. În primul volum al *Catehezelor la Facere* a fost tratată tema creației lumii din perspectivă ortodoxă, iar în cel de față și cele care vor urma este analizată pe larg învățătura despre om a Bisericii, adică *antropologia creștină*, însă într-o confruntare cu ideile curențelor filosofice și științifice seculare moderne.

Pe parcursul acestor bogate analize la cartea *Facerii* prezentate, așa cum am spus, unor elevi de liceu – dar la care participau și persoane adulte –, anume de la Școala Catehetică Superioară de Fete, vom avea ocazia să ne reîntâlnim cu acel inconfundabil stil oral al starețului Athanasie, cu duhul său pătrunzător și harismatic, meșter în tâlcuirea Scripturilor și să vedem cum adaptează discursul teologic al Bisericii pentru nivelul de înțelegere al elevilor. Nu putem să nu ne minunăm de extraordinarul său tact pedagogic, care, fără să fie profesor, izbutește să simtă modul în care ar trebui explicat și transmis mesajul Scripturii, pentru a se face cât mai bine înțeles tinerilor.

Problematica abordată în cuprinsul volumului pe care îl țineți acum în mână este una interesantă și actuală, ba chiar totdeauna actuală: *omul. Alcătuirea omului, trupul, sufletul, chipul lui Dumnezeu* în om reprezintă temele centrale ale acestui volum.

Baza de cercetare de la care pornește părintele în lămurirea tuturor temelor și a ramificațiilor acestora este gândirea inspirată a Sfinților Părinți. Și aici starețul Athanasie se dovedește a fi un neîntrecut cunoscător al scrierilor patristice din care se și inspiră și la care neîncetat se raportează. Vedem aceasta din precizia citatelor sale patristice, din care voi reda doar câteva scurte exemple.

În ceea ce privește sufletul, Sfântul Grigorie al Nyssei consemnează următoarea definiție, în care reușește să surprindă în două rânduri natura acestuia și raportul său cu trupul și cu simțurile: „Sufletul este ființă creată, ființă vie, mintală, fiind în trupul organic și simțul puterea de viață și receptivitatea simțurilor, până când firea primitoare a acestora va sta împreună”. Iar în ceea ce privește locul unde se află sufletul, același sfânt părinte, foarte des citat de starețul

Athanasie, scrie: „Căci nu este ținut sufletul de către trup, ci acesta ține trupul; nici nu se află în trup sufletul, precum într-un vas sau într-un burduf, ci mai degrabă trupul în acela”. Acest al doilea citat ar putea fi realmente șocant atât pentru psihologi, cât și pentru acei teologi care plasează, de regulă, sediul sufletului în trup. Iar despre firea omului Sfântul Grigorie al Nyssei grăiește: „Nevăzută este firea omului”; adică omul însuși nu a văzut vreodată cum arată propria-i fire. Un adevăr tulburător pe care părintele Athanasie îl explică cu multă răbdare în cuprinsul acestui volum.

Mai remarcăm faptul că, în ceea ce privește temele abordate în aceste cateheze: *firea omului, sufletul, chipul lui Dumnezeu* în om, acestea au nevoie de lămuriri clare și competente pentru a fi înțelese, iar nu de emiterea de teorii. Din acest punct de vedere, societatea modernă nu diferă de cele anterioare, întrucât, în ciuda progresului științelor, se izbește de aceeași neputință în a înțelege pe deplin omul. Iar explicația acestei situații este una foarte simplă: pentru a se putea cunoaște pe sine cu exactitate, omul are nevoie de descoperire, de revelație, nu de investigație, oricât de științifică și rațională ar fi aceasta, pentru că tot omenească este.

Cu toate acestea, părintele Athanasie nu este un ignorant al culturii contemporane, ci dimpotrivă, el izbuteste să facă paralele foarte utile cu datele științelor profane și cu filosofia, cu scopul de a lămuri cât mai deplin menirea omului în contextul cultural actual. Însă ceea ce este extrem de interesant la acest punct e metoda de abordare a lucrurilor. Părintele Athanasie nu se documentează în spațiul științelor profane ca să afle ceva nou – sau ceva esențial, cu atât mai puțin –, nici ca să-și formeze, chipurile!, vreo cultură laică, ci doar ca să evidențieze adevărul, prin comparația lucrurilor. Așadar, pornind totdeauna de la principiile creștine revelate

bine asimilate, părintele arată zbaterea de multe ori tragică a cercetătorului profan de a afla adevărurile despre om și lume, pe care, oricât s-ar strădui, nu poate decât să le interpreteze subiectiv sau să le răstălmăcească. Alcătuirea omului (trup și suflet), precum și sensul existenței sale sunt *date revelate de Dumnezeu* și niciodată nu vor putea fi descoperite de cineva prin propriile puteri. Dar, ceea ce poate fi surprinzător pentru unii, nici în ceea ce privește materia, cercetătorul nu poate cunoaște totul, ci are limite determinate pe care nu le poate niciodată depăși, prin urmare, cu atât mai mult făptura omenească nu poate fi cunoscută prin vreo cercetare de tip științific. Exemplul care dovedește cel mai elocvent neștiința omului este furnizat chiar de descoperirile celor mai mari savanți moderni în Fizică și Chimie, care vizează lumea intra-atomică, acolo unde în cazul particulelor elementare se vorbește de caracterul lor de undă; așa cum este electronul, de pildă! Nu mai vorbim despre descoperirea antimateriei sau a energiei-materiei întunecate (ce reprezintă $\approx 95\%$ din Univers), care sunt elemente cu neputință de observat, însă existența acestora este dovedită doar prin efectele lor asupra universului vizibil. Prin urmare, cunoașterea materiei a devenit în prezent o... mare necunoaștere! Din acest motiv, revelația este absolut necesară pentru a cunoaște cu adevărat crearea lumii.

Revenind la antropologie, părintele Athanasie subliniază nu doar importanța cunoașterii omului, ci și a sensului său, care este *îndumnezeirea*. Acest sens decurge firesc încă de la creația sa „după chipul lui Dumnezeu”. Astfel, existența omului devine un parcurs dinamic de asemănare către arhetipul său, Hristos; aceasta este calea îndumnezeirii omului. Însă pe acest parcurs se află și câteva piedici esențiale, care dacă nu sunt trecute, omul nu poate ajunge la realizarea sen-

sului său. Părintele Athanasie enumeră trei astfel de piedici pe care merită să le menționăm, întrucât adesea trec nebagate în seamă de majoritatea dintre noi.

Prima piedică pe care trebuie să-o învingem este *răutatea și păcatul*. Pentru a birui această piedică este necesară înțelegerea acestor noțiuni. Adică, răul în calitate sa de non-existență lipsită de ipostas este o lipsă a binelui, așa cum întunericul nu este ceva, ci este doar o lipsă a luminii. Iar păcatul constituie un simplu incident în cadrul creației bune (frumoase) a Ziditorului, de care ne putem lesne slobozi prin credința în Mântuitorul Hristos.

Al doilea lucru de care trebuie să ne eliberăm este *concepția ciclică a istoriei*. Această concepție ciclică nu numai că vede istoria într-o nesfârșită repetiție, ci și anulează A Doua Venire a lui Hristos. Mesajul starețului este clar: „Însă de aceasta trebuie să ne izbăvim. Hristos va veni iarăși! Este de o importanță fundamentală acest lucru, deoarece este criteriul faptelor noastre.”

Și al treilea factor pe care trebuie să-l învingem este *autonomia* care există înlăuntrul omului, ca o moștenire rea. „*Autonomia* sau *autonomismul* este voința omului pentru independență față de Dumnezeu, adică omul să nu aibă nici un fel de dependență față de Dumnezeu.” Această autonomie, afirmă părintele, „constituie nucleul păcatului strămoșesc, care a coborât în adâncurile existenței noastre”, iar acest păcat este înnoit și repetat sistematic în cadrul istoriei.

Aceste mari piedici mai sunt numite într-un mod foarte inspirat drept *factori ai dezorientării față de îndumnezeire*, așadar, factori ai dezorientării omului față de propriu sens, singurul său sens, dacă doriți. Toate celelalte sensuri și scopuri ale vieții omului, dacă nu se subsumează acestuia, nu prezintă nimic, nu valorează ceva, ci doar vor veni să

îngroașe rândurile factorilor care dezorientază omul. Poate că prin această prismă se poate înțelege mult mai bine cauza dezorientării în care trăiește omul modern și cum ar putea aceasta să fie vindecată.

Încheiem aici scurta noastră înainte-cuvântare, fără să fi epuizat nici pe departe bogăția de idei a acestui volum și nu înainte de a mulțumi obștii Mănăstirii Adormirii Maicii Domnului și Sfântul Dimitrie din Larisa, în special arhimandritului Policarp Sarmaniotis, actualul egumen al mănăstirii, pentru generozitatea de a ne fi acordat binecuvântarea și sprijinul pentru traducerea în limba română a seriei complete de *Cateheze la cartea Facerii* a vrednicului de pomenire arhimandrit Athanasie Mythilineos.

Traducătorul

Voia lui Dumnezeu pentru crearea omului. Specificații generale cu privire la zidirea omului

Odată cu ultima noastră cateheză-lecție, copii, cea de-a douăsprezecea, am completat analiza pe care am făcut-o la crearea făpturilor! Despre toate acelea pe care le-a făcut Dumnezeu cartea *Facerii* scrie: „Și a văzut Dumnezeu că sunt bune (frumoase)”¹, a văzut Dumnezeu că toate sunt bune, sunt frumoase.

Prin urmare, nu există nici o creatură care să nu fie bună. Dacă cumva vreuna ni se pare că nu este bună, aceasta se datorează faptului că de-acum ochii noștri omenеști s-au stricat. Sunt foarte multe acelea pe care nu le vedem că ar fi bune; pentru aceasta este nevoie să dobândim iarăși ochii pe care i-am avut înainte de cădere, pentru a vedea prin acei ochi creația.

De aceea zic Părinții Bisericii noastre – spune și Sfântul Nicodim Aghioritul aceasta – că putem să vedem zidirile

---

¹ *Facerea* 1, 21; 25. Pentru citatele biblice, cuprinse în acest volum, am utilizat atât ediția curentă sinodală a Bibliei Ortodoxe, Ed. IBMO, 2018, cât și ediția Noului Testament bilingv (grec-român), editată de Mănăstirea Vatoped, 2022, ediția Bibliei din 1914, precum și retraduceri punctuale ale unor pasaje sau cuvinte din versetele biblice, acolo unde tâlcuirile patristice sau ale părintelui Athanasie revendicau o mai mare acrivie a traducerii românești față de textul original al Sfintei Scripturi. Acest lucru a fost valabil în special pentru citatele din Vechiul Testament, întrucât Părinții Bisericii folosesc, de regulă, *Septuaginta* în comentariile lor (*n.tr.*).

(făpturile), iar din făpturi putem învăța multe lucruri, chiar și despre Dumnezeu¹.

Același lucru zice și Sfântul Vasile cel Mare, care a scris faimosul său *Exaimeron*, nouă cuvântări la cele șase zile ale creației (*exa-imeron*), ale *Facerii*, cel care realizează o asemenea analiză asupra celor existente, încât pentru epoca lui era ceva foarte înalt și însemnat, iar observațiile sale sunt atât de detaliate, încât vor rămâne totdeauna clasice².

Dar știți ce este ceea ce-i îngăduie omului să vadă făpturile așa cum au ieșit ele din mâna lui Dumnezeu? Este faptul de a face o lucrare asupra propriului sine: *curăția inimii sale*. Știți cât de nesperios este atunci când auzim la un moment dat oameni care vorbesc cu atâta ușurință și zic: „Eu am o

¹ Sf. NICODIM AGHIORITUL, *Carte de sfătuire*, cap. I, Ediție tipărită de Ierotei de Naxios, Mitropolitul Ioanninei, 1801, pp. 30-31: „Pentru că mintea este într-un oarecare fel închisă în partea lată a trupului, ca într-o închisoare întunecată, pentru aceasta au fost făcute de Ziditorul, ca tot atâtea porți, cele cinci simțuri ale trupului..., ca să poată prin mijlocirea acestora, mai înainte de toate și în principal, să vină la hrana și la plăcerea mintală (înțelegătoare) proprie lui; adică, mai întâi din simțirea și înțelegerea acestei creații sensibile; în al doilea rând, de la simțirea acesteia, să fie condus prin povățuirea rațiunii la înțelepciune, bunătate, putere, bucurie, adevăr, dulceață și la celelalte lucrări și desăvârșiri ale Ziditorului, care se văd în Creație; și, în al treilea rând, de la aceste lucrări și desăvârșiri, să se ridice, pe cât îi este cu putință, și la cunoașterea și duhovniceasca vedere a Însuși Ziditorului Creației și a Dătătorului Dumnezeieștii Scripturi, așadar a Celui Ce are toată desăvârșirea”.

² „Iar Dumnezeu Cel Ce a creat operele Sale mari, dar rânduiește să fie rostite și aceste mici cuvinte, să vă dea vouă în tot lucrul înțelegerea adevărului Lui, ca să înțelegeți din cele văzute pe Cel nevăzut, iar din frumusețea și măreția zidirilor să vă faceți o idee potrivită despre Cel Ce ne-a zidit – «că cele nevăzute de la zidirea lumii se văd, înțelegându-se din făpturi, adică veșnica Lui putere și dumnezeire» (*Romani* 1, 20) – încât și de pe pământ, și din văzduh, și din apă, și din noapte, și din zi, și din toate cele văzute să luăm evidente dovezi despre Binefăcătorul nostru. Nici păcatelor să nu le dăm timp, nici vrăjmașului să nu-i lăsăm loc în inimile noastre, ca Dumnezeu să locuiască în noi, printr-o neconținută aducere-aminte de El” (Sf. VASILE CEL MARE, *Omilia la Exaimeron*, trad. de Pr. D. Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 1986, p. 109).

inimă curată”? Noi nici nu putem concepe ce înseamnă „inimă curată”!... Vă spun sincer, nu avem inimă curată. Acela care cunoaște ce înseamnă inimă curată, numai acela poate înțelege ce înseamnă faptul că trebuie să-mi curățesc inima, ca să pot privi „drept în ochi”, de-a dreptul, fapăturile.

Am să vă spun o mică pildă.

Atunci când noi privim creația, de multe ori ne smintim, ni se nasc ispite. Putem să vedem creația fără să ne smintim deloc? Putem s-o vedem precum un mic copil, care ar privi-o cu foarte multă simplitate? Putem să vedem formele, iar mintea noastră să nu meargă nicăieri altundeva decât la ceea ce vede? Adică să vedem forma așa cum este ea, fără să se ducă mintea noastră dincolo de ceea ce văd ochii noștri.

Dacă noi putem să vedem creația fără ca mintea noastră să meargă dincolo de ceea ce vedem, atunci putem spune că avem o inimă curată, așa cum menționează și Sfântul Isaac Sirul¹. Curăția inimii este o lucrare uriașă; a fost lucrarea de o viață întreagă a tuturor sfinților. Așadar, dacă vom privi cu ochi curați, vom îndreptăți Sfânta Scriptură care zice că atunci când Dumnezeu a văzut creaturile Sale a spus că erau toate bune (frumoase).

Nenorocirea este că noi ajungem să spunem cu totul pe dos: „Dar Dumnezeu a făcut lucruri necurate?!... lucruri anapoda?!... Dar a făcut lucruri care din punct de vedere

---

¹ Cf. *Filocalia*, vol. 10, Sf. ISAAC SIRUL, *Cuvinte despre sfințele nevoițe*, Epistola a III-a, Ed. IBMBOR, traducere de Pr. Dumitru Stăniloae, București, 1981, pp. 475-476: „Când, după ce ai petrecut vreme îndelungată în chilia ta în fapte ostenitoare, și în păzirea celor ascunse, și în oprirea simțurilor de la orice întâlnire, te va umbri puterea liniștii, întâi te întâmpină o bucurie care te ia în stăpânire din vreme în vreme, fără vreo pricină. Și atunci se vor deschide ochii tăi ca să vezi tăria zidirii Lui și frumusețea fapturilor, după măsura curăției tale. Și, când mintea va fi călăuzită în minunea vederii acesteia, atunci și noaptea, și ziua vor fi pentru ea una din minunile cele slăvite ale fapturilor lui Dumnezeu. Și de atunci e furată din suflet simțirea patimilor în dulceața vederii acesteia”.

moral ne creează o anumită supărare?! Este cu puțință ca Dumnezeu să fi făcut aceste lucruri?” Nu este acolo problema, fiilor; problema este cum vedem noi lucrurile!

Prin urmare, Dumnezeu pe toate le-a făcut bune, și nu există nimic care să nu fie bun.

Fiți atenți însă ceea ce scrie: „Și a văzut Dumnezeu că sunt bune”. Însă puțin mai jos va scrie: „Și a văzut Dumnezeu toate câte a făcut și iată erau bune foarte”¹. Prin urmare, ceva lipsea aici la început, când a spus „bune”. Ei, desigur că lipsea ceva; lipsea ceva foarte important: lipsea omul!... Când îl va crea și pe om, atunci, așa cum limpede grăiește textul sfânt, va vedea că creaturile Sale sunt foarte bune și va spune: „iată erau bune foarte”. Acest „foarte” este adăugat acum la „bune” prin crearea omului². Prin urmare, prin cateheza noastră de astăzi, copii, intrăm în analiza *antropologiei*. Până acum am vorbit despre cosmologia creștină; acum vom vorbi despre antropologia creștină. Așadar, urmează de-acum să vedem cum s-a mișcat Dumnezeu la crearea omului.

„Și a zis Dumnezeu: să facem om după chipul Nostru și după asemănare; și să stăpânească peștii mării și păsările cerului și dobitoacele și tot pământul și toate vietățile cele ce se târăsc pre pământ”³.

În textul pe care l-am citit, vedem, ca să zicem așa, gândul și hotărârea lui Dumnezeu de a zidi o creatură nouă, omul.

¹ *Facerea* 1, 31.

² Cf. Sf. GRIGORIE AL NYSSEI, *Cuvânt apologetic la Exaimeron*, PG 44, 92BC: „Căci adăugarea lui «foarte» prin potrivita poruncă arată în chip limpede faptul de a nu fi lipsit de desăvârșire”.

³ *Facerea* 1, 26. Pentru verbul *a face*, textul ebraic al *Facerii* utilizează două forme: pe *bara* (בָּרָא), pentru creația din nimic; și *asah* (אָשָׂה), pentru fasonarea materialului preexistent. Aici este folosit *bara* (בָּרָא), pentru a arăta faptul că omul nu a fost creat printr-o simplă fasonare a unei materii preexistente, ci constituie o creație nouă. Cf. *Cateheze la cartea Facerii*, vol. I, *Cateheza a doua*, Ed. Mănăstiri Komniou, p. 38.

Am spus „să zicem” pentru că Dumnezeu nu are nici gând, nici hotărâre. Atunci când zicem *gând* și *hotărâre*, acestea sunt elemente ale procesului mental omenesc. Dumnezeu, însă, nu are minte, așa cum are omul, care are nevoie de un proces pentru a gândi, pentru a compara, pentru a se îndoii, pentru a se hotărî și așa mai departe. Acestea constituie procese ale cugetării omenești. În cazul lui Dumnezeu nu există aceste lucruri. Prin urmare, este o greșală să spunem că Dumnezeu Se gândește sau că Dumnezeu Se hotărăște¹.

De asemenea, în cazul lui Dumnezeu nu există timp. Un element fundamental în procesul cugetării omenești este *timpul*. Dacă pentru Dumnezeu nu există timpul, înțelegeți că Dumnezeu nu Se gândește, nici nu Se hotărăște, de aceea m-am exprimat prin „să zicem că”...

Însă trebuie ca Sfânta Scriptură să înfățișeze lucrurile potrivit unui mod antropomorfic și potrivit patimilor firii omenești acelea pe care Dumnezeu le creează în cadrul timpului, pentru ca noi să le putem înțelege. Prin urmare, aici este ca și cum am vedea că Dumnezeu Se gândește și Se hotărăște să-l creeze pe om.

V-am spus acestea, dorind să vă ajut, ca să depășim datele construite în mod omenesc și să nu-I atribuim lui Dumnezeu lucrări, sau reacții, sau însușiri omenești.

„Și a zis Dumnezeu: să facem”, să zidim, să creăm. Dar către cine a zis Dumnezeu „să facem”? A zis către El Însuși. Pentru că nu avem mai mulți dumnezei (zei), încât să gândească împreună, să facă consiliu într-un anume fel zeii, ca să vadă ce vor avea de făcut. Nu există așa ceva!

¹ Cf. Sf. IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Facere*, „Cui au fost adresate cuvintele «Să facem om»? Cu cine Se sfătuiește Stăpânul? Nu pentru că are nevoie de sfat și de gânduri – Doamne, ferește! –, ci pentru că voiește, sub înfățișarea cuvintelor, să ne arate cinstea covârșitoare ce o dă omului pe care vrea să-l creeze”, traducere de Pr. D. Fecioru, *Omilii la Facere*, în *PSB 21*, Ed. IBMBOR, București, 1987, Omilia 8, p. 100.

În mod cert, întrucât oamenii posedă cugetarea omenească pentru a lucra cu ea, după cum v-am spus, întreaga mitologie greacă, precum și toate mitologiile popoarelor au aceste elemente specifice procesului mental omenesc. Să zicem, vedem în *teogonia* și în *cosmogonia*¹ lui Hesiod cum toate acestea se întâmplă potrivit unui mod omenesc; atât de omenesc, încât îi vedem pe zei gândindu-se să pedepsească, să se miște într-un mod cu totul omenesc. Oamenii nu puteau să înțeleagă această chestiune; cum ar fi fost cu puțință? Trebuia ca Dumnezeu să Se descopere pe Sine Însuși într-un asemenea mod, încât oamenii să-L poată cunoaște. Așadar, aici Dumnezeu nu vorbește către alți dumnezei (zei), ci vorbește către Sine Însuși; și aceasta pentru că zice „și a zis Dumnezeu: să facem om după chipul Nostru”. Folosește numărul plural, dar Se referă la un singur *chip*. Aici vorbește despre un *chip*. Prin urmare se poate limpede vedea că nu avem mulți dumnezei (zei), pentru că atunci am fi avut și multe *chipuri*.

În acord cu care *chip* oare l-ar fi făcut Zeus pe om? Pe baza cărui *chip* l-ar fi făcut? Pe baza *chipului* său? Al tatălui său, al lui Chronos? Sau al soției lui, al Herei? Aici, în cartea *Facerii* Dumnezeu a zis „să facem om care să fie în acord cu chipul Nostru”; așadar, un singur *chip*. Nu zice „în acord cu chipurile Noastre”, ci cu chipul Nostru, cel unul.

Dumnezeu nu Se adresează nici către îngeri; pentru că, știți, există și această teză. Notați faptul că în decursul istoriei omenești au fost formulate câteva teze interpretative cu privire la crearea omului, care au fost promovate și care ar putea să vi se pară ciudate, chiar de necrezut². Din acest

¹ *Teogonia* înseamnă narațiunea despre nașterea zeilor, iar *cosmogonia* este cea despre nașterea lumii, a universului din perspectivă mitologică (*n.tr.*).

² Pentru interpretările rabinice la cartea *Facerii*, verbul „să facem”, acest plural, înseamnă că Dumnezeu a făcut sfat cu adunarea Sa cerească, și, mai concret spus, împreună cu puterile îngerești.